

Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě

Z práva na projednání věci v přiměřené lhůtě nelze vyvodit bez dalšího jako důsledek zastavení trestního stíhání. Porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě ve smyslu článku 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod samo o sobě nepodmiňuje závěr ...

Z práva na projednání věci v přiměřené lhůtě nelze vyvodit bez dalšího jako důsledek zastavení trestního stíhání. Porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě ve smyslu článku 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod samo o sobě nepodmiňuje závěr o možnosti (nebo dokonce nutnosti) zastavit trestní stíhání podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 6 Tdo 578/2002, ze dne 22.10. 2002)

Nejvyšší soud České republiky projednal v neveřejném zasedání dovolání, které podala nejvyšší státní zástupkyně v neprospěch obviněných Ing. L. F., Ing. V. P., a Ing. L. R., proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 5. 2002, sp. zn. 1 To 48/2002, jako soudu druhého stupně v trestní věci vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 32 T 14/95, a rozhodl tak, že podle § 265k odst. 1 tr. ř. se usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 5. 2002, sp. zn. 1 To 48/2002, a usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 2. 2002, sp. zn. 32 T 14/95, zrušují a podle § 265l odst. 1 tr. ř. se Krajskému soudu v Ostravě přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění :

Krajský soud v Ostravě rozhodl v trestní věci obviněných Ing. L. F., Ing. V. P. a Ing. L. R. v neveřejném zasedání usnesením ze dne 25. 2. 2002, sp. zn. 32 T 14/95, tak, že podle § 231 odst. 1 tr. ř. z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. se zastavuje trestní stíhání jmenovaných obviněných pro skutek, kterého se měli dopustit tím, že

v době od 29. 8. 1991 do 22. 1. 1992 v O.a jinde obviněný Ing. V. P. jako ředitel firmy A., s. r. o. O. a obviněný Ing. L. F. a obviněný Ing. L. R. jako obchodní zástupci a zprostředkovatelé téže firmy po vzájemné dohodě prostřednictvím firmy E., s. r. o. B. postupně nakoupili u státního podniku R. J. V. a státního podniku L. N. celkem 146.147,4 litru lihovin, a to za ceny bez daně z obratu za částku 4.177.135,- Kč, předstírajíce, že jde o zboží určené pro export, ve skutečnosti však zboží za částku nejméně 7.669.912,- Kč prodali na tuzemském trhu, přičemž vystavili účetní doklady o dodávkách předmětných lihovin neexistující firmě C., s. r. o. K. k exportním účelům, tedy rovněž bez daně z obratu, čímž poškodili český stát na neodvedené dani z obratu o částku 13.904.074,- Kč,

čímž měli spáchat trestný čin zkrácení daně podle § 148 odst. 1, odst. 3 tr. zák.

Důvodem pro takové rozhodnutí soudu prvního stupně byl závěr o překážce postupu v předmětném

řízení ve smyslu § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., platného od 1. 1. 2002, s odkazem na čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listiny), která se odráží v čl. 6 odst. 1 věta první Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva), která byla publikována sdělením MZV pod č. [209/1992](#) Sb. Podle citovaného ustanovení této mezinárodní smlouvy má každý právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým soudem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoliv trestního obvinění proti němu.

Soud prvního stupně popsal genezi celé věci a dosavadní průběh trestní stíhání všech tří obviněných, které bylo zahájeno dne 28. 5. 1992. První obžaloba byla podána státním zástupcem u Krajského soudu v Ostravě dne 23. 9. 1993 a usnesením tohoto soudu ze dne 2. 3. 1994, sp. zn. 2 T 66/93, byla věc vrácena státnímu zástupci k došetření. Stížnost státního zástupce zamítl Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 24. 5. 1994, sp. zn. 7 To 73/94, jako nedůvodnou podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. Novou obžalobu podal státní zástupce u Krajského soudu v Ostravě dne 9. 6. 1995. První úkon předsedy senátu v dané věci směřující k meritornímu vyřízení věci byl učiněn dne 19. 7. 1999, kdy bylo nařízeno hlavní líčení na 27. 9. 1999 až 8. 10. 1999. V následujících měsících se konala další hlavní líčení a při posledním z nich dne 6. 6. 2000 byl vyhlášen zprošťující rozsudek podle § 226 písm. b) tr. ř. K odvolání státního zástupce rozhodoval ve věci Vrchní soud v Olomouci, který v neveřejném zasedání dne 11. 4. 2001, sp. zn. 1 To 78/2000, vrátil věc krajskému soudu k novému projednání a rozhodnutí. Dne 27. 6. 2001 byla věc přidělena novému senátu, jehož předseda nařídil hlavní líčení na 15. až 19. října 2001 a posléze na 10. až 14. prosince 2001 (žádné z nich se nekonalo pro nepřítomnost některého z obhájců, resp. přísedícího, či pro pracovní neschopnost předsedy senátu). Nakonec senát krajského soudu dne 25. 2. 2002 rozhodl shora citovaným usnesením o zastavení trestního stíhání.

Proti tomuto usnesení podal včas stížnost Krajský státní zástupce v Ostravě. Nepopřel v ní existenci mnoha závažných průtahů a nezpochybnil nutnost respektovat právo obviněných na spravedlivý proces, zdůraznil však povahu deliktu, jeho právní kvalifikaci a délku promlčecí doby, která ještě zdaleka neuplynula. Postavil se na stanovisko, že porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě nemůže automaticky rozšiřovat důvody nepřijatelnosti trestního stíhání, které ani nevyplývají z čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Namítl, že i když v řízení před soudem došlo k mnoha závažným průtahům, na straně druhé nelze konstatovat nečinnost, neboť hlavní líčení bylo nařízeno mnohokrát. Obžaloba se týká fiskálního deliktu se škodou 13.904.074,- Kč v daňovém úniku s trestní sazbou od pěti do dvanácti let, a to i po novelizaci trestního zákona, kdy podle českého právního řádu zdaleka neuplynula promlčecí lhůta. Je sice nesporné právo obviněných na spravedlivý proces a nutnost respektování a dodržení mezinárodní smlouvy, porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě však kogentně a jednoznačně nemůže automaticky rozšiřovat důvod nepřijatelnosti trestního stíhání, když z čl. 6 odst. 1 Úmluvy tato skutečnost nevyplývá.

Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 22. 5. 2002, sp. zn. 1 To 48/2002, stížnost státního zástupce zamítl podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. Přiklonil se ke stanovisku krajského soudu o absenci jakéhokoliv zavinění obviněných na průtazích v řízení a ztotožnil se se způsobem hodnocení povahy projednávané věci v tom směru, že se nevymyká běžným případům projednávaným v rámci příslušnosti soudu podle § 17 odst. 1 tr. ř. Z hlediska materiálního náhledu na věc nelze podle jeho názoru nevidět, že doba uplynulá od zahájení trestního stíhání obviněných již překročila původně stanovenou promlčecí dobu 10 let ve smyslu § 67 odst. 1 tr. zák. č. 140/1996 Sb. u trestných činů s horní hranicí trestní sazby převyšující 10 let a po novelizaci tohoto ustanovení zákonem č. [327/1999](#) Sb. se tato doba již výrazně přiblížila dvanáctileté promlčecí době za delikt, pro který jsou

obvinění stíhání. Za tohoto stavu se dostalo právo na stíhání a potrestání pachatele trestné činnosti z důvodů výlučně existujících na straně státu do extrémního rozporu s právem obviněného na projednání jeho záležitosti v přiměřené lhůtě. Za dané situace se sám stát svojí nečinností zbavil práva na stíhání a potrestání pachatele trestné činnosti. Došlo-li proto k takové situaci v trestním řízení, které nebylo doposud skončeno pravomocným rozhodnutím, lze z důvodu, že to stanoví mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, trestní stíhání zastavit pro nepřípustnost. Přitom formulace uvedená v § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. "stanoví-li" nemůže být vykládána tak, že nepřípustnost trestního stíhání musí mezinárodní smlouva "výslovně stanovit", ale trestní stíhání je nepřípustné také tehdy, když dochází k hrubému porušování práva stíhané osoby, garantovaného mezinárodní smlouvou.

Při těchto úvahách vrchní soud zdůraznil, že si je vědom toho, že trestní řád neobsahuje výslovné ustanovení o nepřípustnosti trestního stíhání, které by bylo důsledkem porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a že odkaz na ust. § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. vzbuzuje pochybnost, zda jde o přílehlavé procesní ustanovení. Na straně druhé skutečnost, že trestní řád nemá výslovné ustanovení, které by představovalo reálnou garanci dodržení Úmluvy, ještě neznamená, že Úmluvu nelze aplikovat, zvláště když je bezprostředně závazná a má dle čl. 10 Ústavy České republiky přednost před zákonem. Proto považoval zastavení trestního stíhání za opodstatněné s odkazem přímo na čl. 6 odst. 1 Úmluvy a tedy bez ohledu na to, zda tomuto postupu odpovídá konkrétní ustanovení platného trestního řádu.

Opis tohoto usnesení byl Vrchnímu státnímu zastupitelství v Olomouci doručen dne 30. 5. 2002, což má význam pro počítání lhůty k podání dovolání podle ustanovení § 265e odst. 1 tr. ř.

Proti tomuto usnesení podala nejvyšší státní zástupkyně dne 22. 7. 2002 u Krajského soudu v Ostravě dovolání z důvodů uvedených v § 265b odst. 1 písm. f), l) tr. ř. Uvedla v něm, že při posuzování otázky přiměřenosti lhůty potřebné k rozhodnutí o vině jmenovaných obviněných výše popsaným skutkem provedl nalézací soud procesní rekapitulaci předmětné trestní věci, na kterou pro stručnost odkázala. Délka trestního procesu byla podstatným způsobem ovlivněna více než čtyřletým obdobím nečinnosti soudu ode dne 9. 6. 1995, kdy byla podána v pořadí již druhá obžaloba, do 27. 9. 1999, kdy bylo nařízeno hlavní líčení. Pokud soud prvního stupně vyjádřil názor, že délka této nečinnosti nemůže být odůvodněna studiem spisu o rozsahu 641 listů vztahujících se k jedinému skutku - byť trvajícím po delší dobu - avšak svými okolnostmi nikterak složitému, a pokud Vrchní soud v Olomouci uvedl, že posuzovaná věc se "nijak nevymyká běžným případům projednávaným v rámci příslušnosti soudu podle § 17 odst. 1 tr. ř.", pak s podivem konstatovala, že soud druhého stupně v období od 24. 8. 2000 do 13. 4. 2001 nenařídil veřejné zasedání za účelem rozhodnutí o odvolání státního zástupce, podanému proti zprošťujícímu rozsudku ze dne 6. 6. 2000, i když mu v tom nebránila žádná objektivní překážka. Při výčtu důvodů, pro které ve věci jednáno nebylo, podle názoru dovolatelky nelze opomenout ani fakt zmaření konání hlavního líčení ve dnech 29. 7. - 8. 10. 1999 z důvodu omluvy obhájce JUDr. V. S. a ve dne 15. 10. - 19. 10. 2001 z důvodu omluvy obhájce JUDr. V. V. Posledně uvedené důvody nelze v žádném případě označit za překážky konání řádně nařízeného hlavního líčení na straně soudu.

Více než pětiletý podíl zdůrazněných okolností na průběhu desetiletého trvání řízení v předmětné trestní věci však podle přesvědčení dovolatelky nemůže vyznít převážně (slovy stížnostního soudu výlučně) v neprospěch justičních orgánů, vybavených právem i povinností stíhat a potrestat pachatele trestné činnosti. Proto nemohly být tak výrazně oslabeny právní jistoty stíhaných osob a

ochromena jejich důvěra v zajištění ochrany ústavních práv, aby byl ovlivněn výkon uvedené pravomoci státu do míry, která je řešitelná zastavením trestního stíhání pro jeho nepřipustnost za použití § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. V této souvislosti poznamenala, že zjištěné průtahy v této trestní věci představují ve svém souhrnu pouze zlomek zákonné promlčecí lhůty ve smyslu § 67 odst. 1 písm. b) tr. zák., jejíž běh byl způsobem uvedeným v § 67 odst. 3 písm. a) tr. zák. několikrát přerušen, takže vývoj věci směrem k postupu dle § 11 odst. 1 písm. b) tr. ř. nepřipadal ani zdaleka do úvahy.

Dovolatelka dále uvedla, že použité ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. je svým obsahem zcela jasné a srozumitelné, přičemž z jeho jazykového výkladu vyplývá, že trestní stíhání je vždy nepřipustné, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Tuto podmínku nelze s ohledem na její jednoznačnou formulaci interpretovat způsobem, plynoucím z napadeného rozhodnutí vrchního soudu s tím, že nepřipustnost trestního stíhání nemusí být v mezinárodní smlouvě výslovně stanovena. Takový výklad mezinárodního dokumentu by byl v rozporu s jeho formálním vyjádřením, ale především s jeho účelem, spočívajícím v proklamaci práva na spravedlivý proces, jehož způsob zajištění však již spadá do kompetence jednotlivých signatářů této rámcové směrnice a pohybuje se v oblasti jejich vnitrostátního práva. To znamená, že mezinárodní dokument za tímto účelem přímo nestanoví konkrétní procesní postup a tedy ani postup v předmětné trestní věci použitý.

Nejvyšší státní zástupkyně rovněž zdůraznila, že aplikované ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. se logicky vztahuje na takové mezinárodní smlouvy, které upravují součinnost orgánů různých států v souvislosti s trestním řízením tak, aby nedošlo k duplicitnímu uplatnění trestní jurisdikce vůči jednomu trestně odpovědnému subjektu dvěma smluvními signatáři. O mezinárodní smlouvu takové povahy půjde např. v případě Evropské úmluvy o předávání trestního řízení (publikovaná pod č. [551/1992](#) Sb.), která na rozdíl Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve svém čl. 21 odst. 1 nepřipustnost trestního stíhání za podmínek tam uvedených přímo stanoví ("dožadující stát nemůže dále stíhat podezřelou osobu"). V takových případech je důvod pro postup podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. dán a přitom účel trestního řízení zůstává zachován bez ohledu na právní úpravu, podle které je naplňován (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 5. 2000, sp. zn. 5 Tz 34/2000).

Dovolatelka připomněla, sám stížnostní soud že při vědomí takto vyloženého účelu a tím i použitelnosti procesního postupu dle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. naznal, že trestní řád nedisponuje příslušným procesním ustanovením, které by představovalo reálnou garanci dodržení Úmluvy ve výše uvedeném směru. Pokud za této situace v odkazu na čl. 10 Ústavy dovedl nepřipustnost trestního stíhání jako přímý důsledek porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, nelze mu ani tak přisvědčit. Kromě již výše namítané absence jak výslovně, tak i výkladem dovoditelné nepřipustnosti trestního stíhání v textu článku 6 odst. 1 Úmluvy, odporuje použitý způsob nápravy porušeného práva obviněných na spravedlivý proces účelu trestního řízení. Ten by měl vždy směřovat k zajištění odpovídající rovnováhy mezi ochranou práva obviněných rozhodnout o jejich vině a trestu v přiměřené době a účinnou ochranou zákonem chráněného zájmu, který svým jednáním poškodili. Při dovození závěru, že právo obviněných na spravedlivý proces bylo tak zásadním způsobem porušeno, že jejich další vystavování nejistotě o vině a trestu nelze dále protahovat, a to i za cenu perspektivy, že účelu trestního řízení nebude nikdy dosaženo, má takové rozhodnutí nesporný dopad na postavení poškozeného subjektu. Ten se nemůže domáhat rozhodnutí o nároku na náhradu škody jak v rámci takto ukončeného trestního řízení, tak ani ve sporu občanskoprávním, jehož výsledek je podmíněn závěrem o odpovědnosti žalovaných za škodlivý následek v předepsaném řízení, které nemůže být jiné než trestní řízení. Ostatně i poškozený je stranou trestního procesu a má také právo (ve smyslu

čl. 6 odst. 1 Úmluvy) na spravedlivé rozhodnutí o závazcích jak svých, tak jiných subjektů vůči sobě. Pokud by mohlo být jeho právo na spravedlivý proces potlačeno ve prospěch takového práva obviněného, který mu způsobil újmu v podobě škodlivého následku (v daném případě nikterak zanedbatelného), byl by takový výklad mezinárodní normy jistě v rozporu s jejím účelem.

Proto za dané situace i přes zjištění ne zcela přiměřené doby vedení trestního řízení je třeba podle názoru nejvyšší státní zástupkyně učinit vše pro to, aby byl naplněn jeho účel a náprava tohoto stavu byla zajištěna jinými prostředky. Ve sféře vnitrostátního práva zřejmě nepůjde o postup podle zák. č. [82/1998 Sb.](#), o odpovědnosti státu za nezákonné rozhodnutí a nesprávný úřední postup, a pokud jeho praktický dopad nebude přiměřený utrpěné újmě na právech, není dotčeno právo obviněných domáhat se přiměřeného zadostiučinění dle čl. 41 Úmluvy, jak je patrné z rozsáhlé judikatury Evropského soudu pro lidská práva, řešící případy obdobné povahy.

Konečně dovolatelka uvedla, že nehledě na všechny shora uvedené skutečnosti stížnostní soud dovodil přípustnost zastavení trestního stíhání přímo s odkazem na čl. 6 odst. 1 Úmluvy a tím - byť s jistou výhradou - akceptoval procesní postup soudu nalézacího. O zamítnutí stížnosti státního zástupce ve smyslu § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. rozhodl, aniž by byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí, a proto je pro napadení jeho rozhodnutí dán dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. Současně svým rozhodnutím akceptoval správnost rozhodnutí prvostupňového soudu o zastavení trestního stíhání obviněných, aniž by byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí, a proto je rovněž namítán i dovolací důvod ve smyslu § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř.

Vzhledem k výše uvedenému nejvyšší státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. za podmínky uvedené v § 265p odst. 1 tr. ř. :

I. zrušil usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 To 48/2002 ze dne 22. 5. 2002, jakož i usnesení Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 32 T 15/95 ze dne 25. 2. 2002,

II. dále postupoval podle § 265l odst. 1 tr. ř. a přikázal Krajskému soudu v Ostravě, aby předmětnou věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Současně navrhla, aby Nejvyšší soud takto rozhodl v souladu s § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř. v neveřejném zasedání.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) nejprve zkoumal, zda v této věci jsou splněny podmínky přípustnosti dovolání a shledal, že dovolání je přípustné ve smyslu § 265a odst. 1, 2 písm. h) tr. ř., neboť napadá rozhodnutí, jímž byl zamítnut řádný opravný prostředek proti usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. c) tr. ř. Dále shledal, že dovolání bylo podáno včas, tedy ve lhůtě uvedené v § 265e tr. ř., že bylo podáno oprávněnou osobou /§ 265d odst. 1 písm. a) tr. ř./ a splňuje i obsahové náležitosti dovolání ve smyslu 265f odst. 1 tr. ř.

Dále Nejvyšší soud zkoumal, zda uplatněné dovolací důvody lze považovat za důvody uvedené v

ustanovení § 265b tr. ř. Důvodem dovolání podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. je mimo jiné rozhodnutí o zastavení trestního stíhání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí. Podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., ve znění po novele provedené zákonem č. [200/2002](#) Sb. s účinností od 24. 5. 2002, je důvodem dovolání existence vady spočívající v tom, že bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) až k).

V posuzované věci jde o druhý z uvedených případů, neboť již proti rozhodnutí soudu prvního stupně byl dán dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. f) tr. ř. Při splnění těchto zákonných podmínek Nejvyšší soud z podnětu podaného dovolání nejvyšší státní zástupkyně přezkoumal zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo podáno dovolání, v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející. Po tomto přezkoumání věci ve smyslu § 265i odst. 3 tr. ř. Nejvyšší soud shledal, že podané dovolání je důvodné.

Nejvyšší soud považuje za potřebné nejprve v obecné rovině uvést, že podle § 231 odst. 1 tr. ř. soud rozhodne o zastavení trestního stíhání, vyjde-li najevo mimo hlavní líčení některá z okolností uvedených v § 223 odst. 1 tr. ř. Podle tohoto ustanovení soud zastaví trestní stíhání, shledá-li za hlavního líčení, že je tu některá z okolností uvedených v § 11 odst. 1 tr. ř.

V ustanovení § 11 odst. 1 tr. ř. jsou uvedeny případy, v nichž je trestní stíhání nepřipustné a v důsledku toho nelze trestní stíhání zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno. Důvody pro zastavení trestního stíhání jsou tu vymezeny taxativně, pozitivně a výslovně. Představují kogentní úpravu a je zapotřebí je chápat jako průlom do zásady oficiality (§ 2 odst. 4 tr. ř.) a do zásady legality (§ 2 odst. 3 tr. ř.), které patří mezi základní zásady trestního řízení.

To beze zbytku platí i pro důvod uvedený v § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., podle něhož trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, stanoví-li tak vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Odkaz na takovou smlouvu znamená, že v textu vyhlášené mezinárodní smlouvy musí být nepřipustnost trestního stíhání zakotvena výslovně a nelze ji dovozovat jako možný prostředek nápravy vzniklého pochybení. V případě citované Úmluvy tomu tak ovšem není, neboť její článek 6 odst. 1 žádný výslovný důvod pro zastavení trestního stíhání neobsahuje. Proto porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě ve smyslu tohoto článku Úmluvy samo o sobě nezakládá nepřipustnost trestního stíhání, a to ani s ohledem na požadavek účinných prostředků nápravy podle článku 13 Úmluvy.

Právo, aby věc byla projednána v přiměřené lhůtě, je bezpochyby nedílnou součástí práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy, podle něhož má každý právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který mimo jiné rozhodne o oprávněnosti jakéhokoliv trestního obvinění proti němu. Tato Úmluva (přesně Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod) byla publikována ve Sbírce zákonů pod č. [209/1992](#) Sb. a stala se tak součástí právního řádu tehdejší ČSFR. Od 1. 1. 1993 se na základě ústavního zákona č. [4/1993](#) Sb. stala součástí právního řádu České republiky a podle článku 10 Ústavy České republiky (ve znění před účinností ústavního zákona č. [395/2001](#) Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 6. 2002) byly ratifikované a vyhlášené mezinárodní

smlouvy o lidských právech a svobodách, jimiž je Česká republika vázána, bezprostředně závazné a měly přednost před zákonem. Podle platného a účinného znění (od 1. 6. 2002) článku 10 Ústavy České republiky jsou již všechny vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu, přičemž stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Právo na projednání věci bez zbytečných průtahů je zakotveno též v článku 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Obdobně je toto právo formulováno i v ustanovení § 5 odst. 2 zák. č. [6/2002](#) Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), podle něhož každý má právo, aby jeho věc byla soudem projednána a rozhodnuta bez zbytečných průtahů. Požadavek projednávat trestní věci co nejrychleji je vyjádřen rovněž v ustanovení § 2 odst. 4 tr. ř. (zásada oficiality).

Právem na spravedlivý proces podle článku 6 Úmluvy se rozumí soubor dílčích práv a svobod, jehož součástí je i právo na rozhodnutí věci v přiměřené lhůtě. Přiměřenost délky řízení je judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen Soud) posuzována podle konkrétních okolností případu s přihlédnutím ke kritériím zakotveným v judikatuře Soudu, jimiž jsou především složitost případu, chování stěžovatele a chování příslušných státních orgánů. Pro tento účel se přihlíží popřípadě též k tomu, co je pro stěžovatele v sázce (viz např. *Philis proti Řecku*, 1997; *Portington proti Řecku*, 1998; *Kudla proti Polsku*, 2000). Soud však v žádném ze svých rozhodnutí nekonkretizoval obecně závaznou dobu, kterou by bylo možno za přiměřenou délku řízení považovat.

Článek 6 odst. 1 Úmluvy nestanoví žádnou výslovnou sankci, kterou by stíhal porušení tohoto práva, a to ani v podobě konkrétního pozitivně stanoveného důvodu pro zastavení trestního stíhání. K nápravě porušení práv stanovených Úmluvou jsou určeny prostředky předpokládané v článku 13 Úmluvy, přičemž smluvní státy mají určitý prostor pro posouzení, jaký prostředek zvolí. Prostředek nápravy musí být nejméně stejně účinný jako výsledek, jehož lze dosáhnout u Soudu, tedy konstatování porušení práva a přiznání spravedlivého zadostiučinění. Porušení pravidla plynoucího z článku 6 odst. 1 Úmluvy je sankcionováno vyvozením odpovědnosti státu vůči obviněnému. Ve svých rozhodnutích, které se týkají průtahů v řízení a nedodržení přiměřené doby řízení, postupuje Soud v zásadě tak, že konstatuje porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy a přiznává stěžovateli spravedlivé zadostiučinění ve formě peněžní náhrady (viz např. *rozsudky Santos proti Portugalsku*, 1999; *Iwanczuk proti Polsku*, 2001). Nápravu porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě ve formě zastavení řízení Soud z článku 6 Úmluvy v žádném ze svých rozhodnutí nevyvodil a ani vzhledem ke svým pravomocem vyvodit nemohl, což je na druhé straně i logické, neboť Soud takto rozhoduje v trestních věcech i ve vztahu k poškozeným, kteří jsou také někdy stěžovateli dovolávajícími se nápravy ve vztahu k průtahům v řízení (viz např. *rozsudek ve věci Santos proti Portugalsku*, 1999).

Rozhodovací praxe Ústavního soudu České republiky je s touto judikaturou Soudu v souladu. Ústavní soud v řadě rozhodnutí řešících otázku porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě dokonce zdůraznil, že samotná skutečnost, že bylo porušeno právo na projednání věci soudem bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě, nemůže být důvodem pro zrušení napadených rozhodnutí a že zákon mu v této souvislosti nedává možnost přiznání jiné satisfakce, nežli je vyslovení názoru, že toto právo bylo porušeno (viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 215/96 a sp. zn. III. ÚS 70/97). V některých svých rozhodnutích pak Ústavní soud přikázal příslušnému orgánu veřejné moci, aby nepokračoval v průtazích a aby ve věci neprodleně jednal (viz nálezy sp. zn. I. ÚS 5/96 a sp. zn. II. ÚS 445/98). Ústavní soud v žádném z těchto případů ne zvolil možnost postupu korespondujícího závěrům přijatým v obou napadených rozhodnutích a možnost takového postupu ani nenaznačil.

Odlíšné stanovisko v této otázce však zaujal Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. 4 Tz 1/2002, a ze dne 10. 4. 2002, sp. zn. 7 Tz 316/2001, v nichž možnost zastavení trestního stíhání připustil s poukazem na ustanovení článku 6 Úmluvy. Současně však upozornil, že k takovému postupu by mělo dojít jen v takových případech, kdy se právo státu na trestní stíhání pachatele dostane do extrémního rozporu s právem obviněného na projednání své věci v přiměřené lhůtě.

V této souvislosti Nejvyšší soud považuje za potřebné zdůraznit, že v otázce dodržení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě nelze nalézt obecný model řešení, neboť každý konkrétní případ musí být hodnocen individuálně v závislosti na jeho okolnostech. Nápravu porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě zastavením trestního stíhání sice nelze absolutně vyloučit, ale na takové rozhodnutí je třeba nahlížet jako na řešení zcela výjimečné až extrémní s ohledem na konkrétní okolnosti každého takového případu, které musí být individuálně, zevrubně a především přesvědčivě odůvodněno s přihlédnutím nejen k zájmům obviněného, ale i k zájmům dalších osob bezprostředně zúčastněných na řízení, zejména poškozených, kteří mají také právo na spravedlivý proces s obviněným, který je prost neodůvodněných průtahů a vede ke spravedlivému posouzení případu a rozhodnutí.

Nejvyšší soud nezpochybňuje, že porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě je významným zásahem do principů zaručujících právo na spravedlivý proces. Nedůvodné průtahy a nepřiměřená délka trestního řízení jsou závažným a nežádoucím jevem, který nejen odporuje smyslu práva obviněného, ale i poškozeného (srov. slovo "každý" v článku 6 odst. 1 Úmluvy) na spravedlivý proces, ale je i v rozporu se základními zásadami trestního práva a odporuje účelu trestního řízení. Současně je však nutno zdůraznit, že porušení tohoto práva samo o sobě nezakládá nepřípustnost trestního stíhání, a to ani s ohledem na požadavek účinných prostředků nápravy podle článku 13 Úmluvy. Článek 6 Úmluvy je třeba v první řadě považovat za výzvu signatářským státům, aby organizovaly své soudnictví tak, aby principy soudnictví v Úmluvě zakotvené byly respektovány.

Nejvyšší soud připomíná i ustanovení § 1 odst. 1 tr. ř., podle něhož účelem trestního řízení je zejména to, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni, přitom má působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití. Trestní řízení je pak ovládáno základními zásadami zaručujícími naplnění popsaného účelu trestního řízení, které se uplatní nejen z pohledu samotného obviněného, ale i z pohledu práv a povinností ostatních subjektů a stran trestního řízení. Zejména s ohledem na práva těchto ostatních subjektů, popř. stran na trestním řízení zúčastněných (poškozených, obětí trestných činů) je akceptace závěru o možnosti orgánu, jenž průtahy v řízení sám způsobil, po pouhém konstatování tohoto stavu trestní stíhání zastavit, naprosto nepřijatelná. Tímto postupem by byla zcela nežádoucím způsobem modifikována zásada oficality, jež stanoví, že každý orgán činný v trestním řízení má povinnost z vlastní iniciativy učinit vše pro naplnění účelu trestního řízení, a zároveň by se tak oslabovaly funkce trestního práva v obecném smyslu, zejména funkce ochranná.

Při přijetí závěru o možnosti zastavit trestní stíhání při zjištění závažných průtahů by byla nejenom odmítnuta ochrana práv a zájmů poškozených v trestním řízení, ale došlo by též k nepříznivému zásahu do práv a zájmů obviněného tam, kde by obviněný i přes porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě chtěl dosáhnout výsledku pro něj ještě příznivějšího (rozsudku zprošťujícího). Navíc v případě, že po podání obžaloby již bylo nařízeno hlavní líčení, nemá obviněný proti usnesení o

zastavení trestního stíhání právo stížnosti, které má v této fázi pouze státní zástupce (srov. § 223 odst. 1, 4 a § 231 odst. 1, 3 tr. ř.), nehledě na to, že obviněný dokonce nemá ani právo prohlásit, že na projednání věci trvá (srov. § 11 odst. 3 tr. ř.). Takovým řešením by proto ani nedošlo k naplnění článku 13 Úmluvy, podle kterého musí mít každý, jehož práva a svobody přiznané touto úmluvou byly porušeny, účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.

Nejvyšší soud proto uzavírá, že z práva na projednání věci v přiměřené lhůtě nelze vyvodit jako důsledek zastavení trestního stíhání, jinými slovy porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy samo o sobě nepodmiňuje závěr o možnosti (nebo dokonce nutnosti) zastavit trestní stíhání podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. Především však nelze připustit, aby orgán činný v trestním řízení, který v důsledku své dlouhodobé nečinnosti průtahy v řízení způsobil, se zbavil povinnosti vyplývající pro něho ze zásady oficiality, aniž by vyvinul jakoukoli iniciativu k naplnění účelu trestního stíhání. Již z tohoto důvodu Krajský soud v Ostravě nebyl oprávněn trestní stíhání zastavit s odkazem na článek 6 odst. 1 Úmluvy.

Jmenovaný soud při zastavení trestního stíhání použil ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. přímo, aniž by použil analogie. Správnosti takového postupu Nejvyšší soud rovněž nemohl přisvědčit. Vzhledem k tomu, že Úmluva výslovně nestanoví možnost zastavení trestního stíhání, bylo by možno připustit (v uvedených zcela výjimečných až extrémních případech) zastavení trestního stíhání s odkazem na článek 6 Úmluvy pouze za použití analogie, která je v trestním právu procesním zásadně přípustná. Vrchní soud v Olomouci ve svém usnesení ze dne 22. 5. 2002, sp. zn. 1 To 48/2002, toto formální procesní pochybení krajského soudu nenapravit a stížnost státního zástupce podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl jako nedůvodnou. I v tom je třeba spatřovat nesprávnost jeho rozhodnutí.

Soud druhého stupně v rámci svých úvah o materiálním náhledu na stav řízení zdůraznil, že trestní stíhání všech tří obviněných v dané věci je po deseti letech ve stadiu řízení před soudem na samém počátku. Celková doba trestního stíhání obviněných tak překročila původně stanovenou promlčecí dobu deseti let vyjádřenou v § 67 odst. 1 písm. b) tr. zák. č. [140/1961](#) Sb. u trestných činů s horní hranicí převyšující deset let a po novelizaci tohoto ustanovení zákonem č. [327/1999](#) Sb. se tato doba již výrazně přiblížila celkové promlčecí době (12 let) za delikt, pro který jsou obvinění stíháni.

Nejvyšší soud se nemohl ani s touto úvahou bezezbytku ztotožnit. Jakkoliv nelze pominout, že předseda senátu soudu prvního stupně po podání v pořadí druhé obžaloby neučinil ve věci po více než čtyři roky žádný úkon, a jakkoliv nelze přehlížet ani to, že soud druhého stupně rozhodl o odvolání státního zástupce proti zprošťujícímu rozsudku teprve po cca deseti měsících, představují tyto zhruba pětileté průtahy jen necelou polovinu zákonné promlčecí doby uvedené v § 67 odst. 1 písm. b) tr. zák. Tato promlčecí doba byla navíc opakovaně přerušena způsobem, na který pamatuje ustanovení § 67 odst. 3 písm. a) tr. zák. (t. j. úkony policejního orgánu, státního zástupce a nakonec soudu směřujícími k trestnímu stíhání pachatelů). Proto nemohla přicházet v úvahu ani aplikace jiného ustanovení o nepřípustnosti trestního stíhání, totiž § 11 odst. 1 písm. b) tr. ř.

Vzhledem ke všem těmto skutečnostem a právním názorům dospěl Nejvyšší soud k závěru, že podmínky pro rozhodnutí o zastavení trestního stíhání podle § 223 odst. 1 a § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř. v usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 2. 2002, sp. zn. 32 T 14/95, nebyly splněny. Proto v souladu s ustanovením § 265k odst. 1 tr. ř. uvedené rozhodnutí zrušil a současně zrušil i usnesení

Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 5. 2002, sp. zn. 1 To 48/2002, kterým byla zamítnuta stížnost státního zástupce Krajského státního zastupitelství v Ostravě. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak přikázal Krajskému soudu v Ostravě, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Povinností soudu prvního stupně bude, aby po vrácení spisového materiálu při dodržení všech v úvahu přicházejících ustanovení trestního řádu vyvinul maximální snahu směřující k urychlenému a hospodárnému naplnění účelu trestního řízení, jímž je v daném případě rozhodnutí o podané obžalobě.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)
- [Práva obviněného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu](#)
- [Neoprávněná činnost pro cizí moc](#)
- [Kvalifikace skutku](#)
- [Odnětí věci rozhodujícímu soudci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhradní trest](#)
- [Výkon trestu](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)